

ספר

"יסזור יסרני..."

ולמות לא נתנני"

חלק ב'

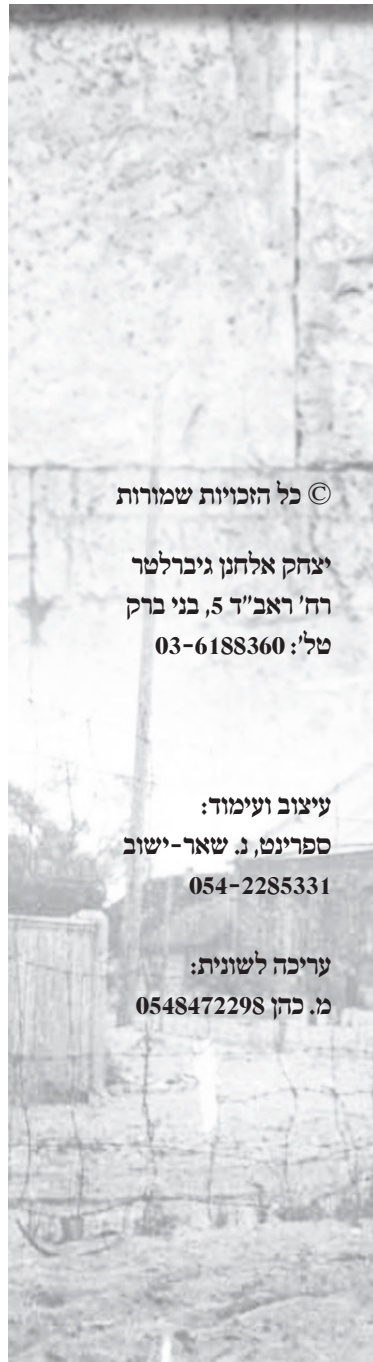
שביבי אור על מסירות נפש עילאית
בקיום התורה ובשמירת השבת
בגטו קובנה

מפי אוד מוצל מאש גטו קובנה
הרב יצחק אלחנן גיברלטר שליט"א

בני ברק תשע"ג

יסוד יסרני

© כל הזכויות שמורות

יצחק אלחנן גיברלטר

רח' ראב"ד 5, בני ברק

טל': 03-6188360

עיצוב ועימוד:

ספרינט, נ. שאר-ישוב

054-2285331

עריכה לשונית:

מ. כהן 0548472298

תוכן הענינים

13	הקדמה .....
	יסור יסרני ולמות לא נתנני החיים - הקדש בזכות יוצאי חלצי
19	מבוא .....
	בקרובי אקדש חיים במסירות נפש
27	ליטא טרם פרוץ מלחמת העולם השנייה .....
	קורותיה של מדינת ליטא עד מלחמת העולם השנייה תכניתו השטנית של סטלין להשלטת הקומוניזם בליטא הפקדת היהודים על ניהול המדיניות הקומוניסטית החרמת הרכוש הגזרה להלאמת האדמות נאומי התעמולה בעד הקומוניזם הפיכת האדמות לקולחוזים הקמת מחתרת ע"י הליטאים לפני פרוץ המלחמה
41	פרוץ המלחמה תש"א - 1941 .....
	אוורית מלחמה טרם בואה נהירת חצי מליון חיילים רוסיים לקו הגבול סיון תש"א (יוני 1941) - המלחמה התחילה זהותם האמיתית של הגרמנים ימ"ש הבריחה הגדולה "אני מוכן למות על קידוש ד'" דודי רבי שבתי כגן זצ"ל דודי רבי מרדכי כגן זצ"ל הבריחה - מוות בטוח כניעת הרוסים החיילים הרוסיים בשבי כניסת החיילים הגרמנים לליטא איסור שיבה אל הבתים שומר הבית - מר מלינובסקי
58	הפוגרומים בקובנה ובסלבודקה .....
	החטיפות מהרחובות ומהבתים פרטיזן ליטאי - שליח הצלה השחיטה והפוגרום בסלבודקה מחפשים מחבואים החיים במרתף בדירת שומר הבית השבוע השני לפרוץ המלחמה השחיטה בבית המדרש הישן בקובנה צעדת הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד לעקידה - עדות ראיה הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד השיחה האחרונה של הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד ברכת הצדיק מקום הריגתו של הגאון הקדוש רבי אלחנן הי"ד הצלת ספרי הקודש

יודען-ראט - הנהלת הגטו 83

ביקור איש הגסטאפו אצל הגאון רבה של קובנה רבי אברהם דוב שפירא זצ"ל | בחירת אנשי המשלחת | "גטו הוא לטובתכם!" | תקרית מצערת | הפגישה עם הגנרל הליטאי בובאליס ימ"ש | לא לגור בכפיפה אחת | פגישה עם ראש הכמורה בליטא | הפגישה בבוקר אצל רבה של קובנה | פעליו של הרב דוד איצקוביץ | חיי הקהילה בקובנה לפני המלחמה | פריחת חיי הקהילה לאחר היבחרו של הועד החדש | המצב הרוחני בקובנה לאחר הקמת הועד החדש | סיבת אי בחירתו של הרב איצקוביץ לחבר במשלחת

ההכנות לכניסה לגטו 107

הסיבה להפסקת הרציחות בקובנה ובערים הגדולות | טרם ההעברה לגטו | ציוויים חדשים ליהודי קובנה | בחירת יושב ראש ל"יודען-ראט" | התחלת הפעילות של הנהלת הגטו

גטו קובנה 116

המעבר לגטו | משפחתנו עוברת לסלבודקה | הגטו הקטן | הכנת צרכי מזון | האקציה הראשונה בגטו - אקציית אנשי האינטליגנציה | הפקודה לקצץ חלק מרחובות הגטו | הקורבן הראשון בגטו | ביקורו של דודי רבי מרדכי כגן בתחילת ימי הגטו | דודי רבי צבי זוסמן הי"ד | בן דודי ר' אהרן יוסף זוסמן

המחיה בתחילת הגטו 138

גזילת הרכוש | הגאון הצדיק רבי מרדכי פוגרומנסקי זצ"ל | ברכת צדיק | החבאת החליפות | הכלכלה בגטו | מוסדות הגטו | העבודה המפרכת בשדה התעופה באלקסוט

האקציות 154

האקציה הנסיונית בגטו הקטן | חילוץ המכונית שנתקעה בחול | ראש השנה הראשון בגטו בשנת תש"ב 1941 | חלום בליל ראש השנה | האקציה הראשונה בגטו הקטן | ה"שקט" בגטו | האקציה | מחילה בלב שלם | הרוגי האקציה הראשונה | איה הרב? | משפחת הרב בנימין אזינסקי | יום כיפור תש"ב

חיסול הגטו הקטן 168

ליל שבת אחר יום כיפור תש"ב | התכונה בטרם בוא הצרה | אמירת וידוי לפני המיתה | עלינו לשבח | קידוש ה' בגיא ההריגה | ההתאספות לקראת מעבר לגטו הגדול | רשיון

חיים - יורדן שיין | הרב סנייג משיג רשיונות חיים | חכמת נשים | נס ההצלה בדרך
לפורט התשיעי | בצל המוות פעם נוספת | שריפת בית החולים | גורלם של יהודי הגטו
הקטן בפורט התשיעי

181 ..... המעבר לגטו הגדול

רשיון החיים - כרטיס כניסה לגטו הקטן | חמישים ק"ג קמח עבור השאלת רשיון חיים
| אכילת כזית פת בסוכה | שאלת שתית מים בשבת | הרעב שבא על סיפוקו | חיפוש
מקום מגורים | חג הסוכות בגטו | בעיית הבישול ביו"ט | המעבר לבית הדודה | חסד
עם כל הלב | השריפה בגטו | מי יזכה בעצים? | פתרונות יצירתיים לחסרון העצים בגטו
| לא נשארו גדרות בגטו | שחיטת בשר כשר בגטו | מטעמים מחתיכת בשר | שק קמח
שיפון - הצלה מרעב | גניבת האוכל | סחר- מכר בין היהודים לליטאים

203 ..... פסקי הלכה בגטו

פסקי הלכה | המה כותבים ואנוכי כותב | פסק הדין באקציה הגדולה בגטו הגדול -
ז' במר חשון תש"ב - 28.10.1941 למניינם | דבריהם - סילופם | שוב יום אחד לפני
מיתתך | שאלה מוסרית | פרשת אקציית הילדים והזקנים | "ואם תתן את רשימת
הילדים - אתה תהיה הרוצח!" | במי לבחור? את מי לדחות? | "מבחור שלמד בישיבת
וילקומיר' אני מצפה יותר..." | "לך לגאון, ומה שיפסוק - אעשה"

218 ..... האקציה הגדולה

האקציה הגדולה במגרש הדמוקראטים ביום שלישי | "אני מוסר נפשי, ונפש ילדי" |
ההצלה מהאקציה | המתים במגרש | קדושי האקציה | פתיחת בית ספר בגטו | אקציית
הפרוות

240 ..... הצלת שרידי יהודי ינובה

דין ממונותיהם של הנרצחים | גדר יהודי בגטו: חי או מת? | פסק הדין לגבי הצלת
יהדות ינובה | רצח רבה של ינובה בעל "מקור ברוך" | חמישה עשר אלף מארק | חששו
של רבי מרדכי | מעיל לר' מרדכי | בדעת בעלה | גדר התיל בגטו - שכינה אופפת אותו

256 ..... הימים הקשים שלנו בגטו

צו פינוי | גניבת האוכל בעורמה | התרמית | מסירות נפשו של אחי דוב להבאת אוכל
| נפילה בנהר הויליי ביום חורף קשה | מכירת סיגריות בגטו | עבודתי במשרד הגטו
כנער שליח

חברי הנהלת הגטו 276

המועצה והנהלה | מרגוליס מכבד לומדי תורה | מנהל מחלקת העבודה של עובדי שדה התעופה | בית המשפט בגטו | התביעה | משפט שני | חוק היתר עגונות | המחלקה בה עבדתי - מחלקה לבעלי מקצוע | פלוגות עבודה בגטו קובנה | מעמדו האמיתי של ליפצער | פרשת כספי | ד"ר הויאר | עבודת הנשים בגטו | שאלת חכם | החלום הנורא

הקמת התעשייה הקלה - הוורקשטטים 313

ביקורת גרמנית בוורקשטטים | המכבסה התעשיתית | מחלקת העור | מחלקת הרהיטים | הוורקשטטים הקטנים | סנדל מסומר | לימוד מקצוע בגטו | חיפוש מועמד לשליחות הנגריה | פרשיית התרופות | עבודתו של אחי רפאל בוורקשטטים

תפארת בחורים 340

התארגנות תפארת בחורים לנערים בגטו קובנה | "רבי איצלה מחלק" | מורי ורבי הגאון הרב אפרים אושרי זצ"ל | תפילה בתפארת בחורים בגטו | הלימודים בתפארת בחורים בגטו

האקציה לריגה 353

לקיחת האנשים לבית הסוהר | תפיסת האח דב | מרדכי כץ - שליח ההצלה | קפיצה מן הרכבת | איפה קובנה? | בשורה טובה תדשן עצם | מה בין גטו למחנה?

חיי בני התורה בגטו 365

אקציית ספרי הקודש | תפילת שבת בדרך לעבודה | עבודה בשבת בשדה התעופה | העבודה אצל ר' בערל פרידמן | התחמקות ממלאכות שבת

הרעב בגטו 375

פיקוח נפש | סריגת הגרביים | המים בבית קפאו והפכו לקרח | להמנע בכל מחיר מאכילת קטניות | ליל הסדר בתש"ב

המעבר לבית ברחוב לינקובה 386

צמצום הגטו ופינוי משפחות | "מת מהלך" | העברת החפצים | מכירת מזון בגטו | חיפוש אחר בעלי החנויות | אפיית לחם בגטו | סריגת הגרביים | גידול ירקות בגטו | בישול אוכל לכבוד שבת קודש | יצור מטפחות ראש לנשים בגטו | המשלוח השני

לריגה | משלוח עצים לבישול ולחימום בגטו, אוקטובר 1942 | רצח השוטר קופל גוטמן
| מצפים לגאולה | הצלתו של דודי - אח אימרי ר' מרדכי כגן | עיצוב פרוות השועל

423 ..... **החיים הרוחניים בגטו**

בר מצווה בגטו, סיון תש"ב | הלימוד של אבא בגטו | תפילה בציבור בראש השנה השני
בגטו | תפילת תשליך בראש השנה בגטו | חג סוכות בשנה השניה בגטו | שמחת תורה
בגטו | ישיבת קלם | עלייתם של יהודי קלם על המוקד | הלימוד ב"תפארת בחורים"
בליל שבת חורפי

442 ..... **חורף תש"ג בגטו**

עמידה בנסיון ההלשנה | מיתה בתליה בגטו | החזקת נשק בגטו | מחסור בעצים

448 ..... **פטירת ה"דבר אברהם"**

ה"דבר אברהם" בגטו | מגפי לבד עבור הגאון רבה של קובנה | פטירת ה"דבר אברהם"
| רצח בנו חיים נחמן שפירא | פטירתו של רבה של שאנץ - הרב שמוקלר | חג הפסח
השני בגטו, שנת תש"ג | הקיץ השני בגטו

457 ..... **במשרדו של רטנר**

עבודתי במשרד העבודה כנער שליח | רבי מרדכי יפה | בניית סוכה עבור ר' מרדכי
יפה | פירושו הנפלא של ר' מרדכי יפה | הקמת מקהלה לקונצרטים בגטו | עבודה
חדשה לאחי דוב

473 ..... **מחנה עבודה בזמור**

הקמת המחנה בשאנץ | החבאת הילדים בבתי האיכרים | הכנת מחבוא | יום תפילה
בגטו | תפילת ראש השנה תש"ד בגטו קובנה

492 ..... **המשלוח לאסטוניה**

משפחת גליקמן | החטיפות למשלוח | מספר הנשלחים לאסטוניה | הזכות להינצל

509 ..... **מחבואים - מלינות ובונקרים**

בניית מחבואים - מלינות | בניית מלינה | ביקור איש ה.ס.ס. בביתנו

518 ..... **המעבר לבית משפחת קלוורסקי**

צו הגרמנים לצמצום שטח הגטו | השלמת בניית בנין C | בית המרחץ | חיפוש מקום מגורים | אבא בעבודה | ביקורו של איש הס.ס. מהגסטפו בדירת המרתף | שכנות עם משפחת קלוורסקי | חיי התורה בגטו

הצלת ספרי תורה.....538

הצלת שלוש מאות ספרי תורה בגטו קובנה | שריפת כתבי תורה | האמת שמאחורי הצלת ספרי התורה | הנותרים בשטח המפונה | למסור את הנפש להצלת הספרים | הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל | מקום המסתור החדש של ספרי התורה | היעלמותם של ספרי התורה | העברת ספר תורה נוסף בגטו קובנה | סיפור מגטו וילנא | שישים ספרי התורה שנמצאו לאחר השחרור בוילנא

הפרטיזנים.....555

פרטיזנים ביערות ליטא | חיים ילין הפרטיזן | הקבוצה הפרטיזנית הראשונה נמלטת אל היער | תפיסת הפרטיזנים | עדות ראייה על יציאת הפרטיזנים

גיא צלמוות - הפורט התשיעי.....568

גיא צלמוות - הפורט התשיעי | שריפת הגופות | שריפת הגופות בפונאר | העובדים בפורט התשיעי | הפרטיזן - בן ישיבה

אקציית הזקנים והילדים.....589

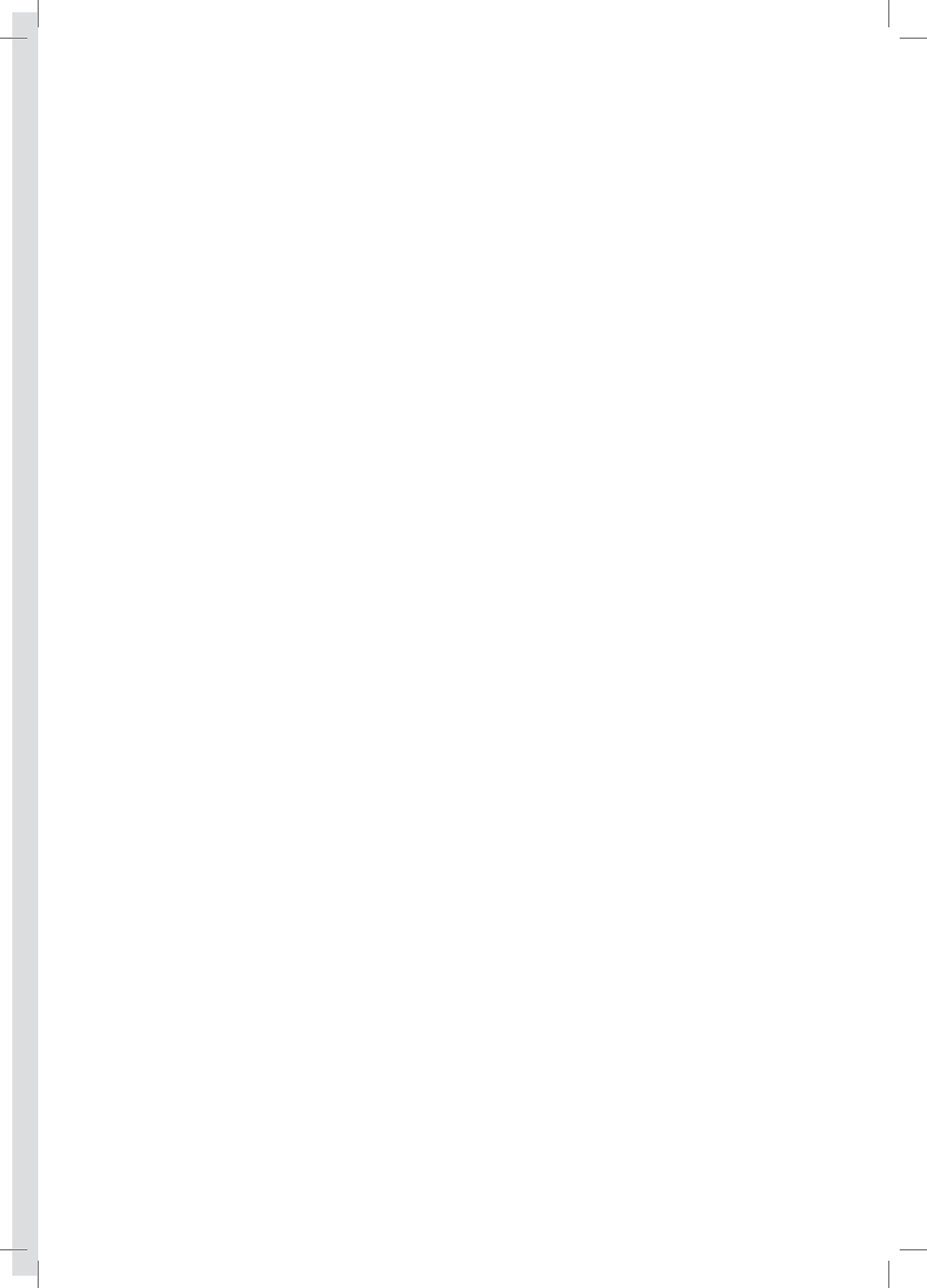
אקציית הילדים, הזקנים והחולים | נס הצלתי מהאקציה | סיפורה של משפחת שרשבסקי | תוצאות האקציה | סופם הקדוש של ילדי האקציה | תפיסתם של שוטרי הגטו | הריגתם של בכירי המשטרה | מפקדים חדשים במשטרה | אשתו של מפקד המשטרה | חטיפת הילדים וההורים | האיום על המפקדים החדשים | הרישום המדוקדק בגטו | אומנות פרוות השועל | רדיפה אחר אנשי מחתרות | מאמצים להצלת גורפינקל וגולדברג | המשך עבודתי בגטו | מתן הירקות לגרמנים

חיסול הגטו.....621

חיסול גטו קובנה - יולי 1944 | הצורך ביהודים במחנות | הפחד ממאבק בגרמנים | הכניסה למחבוא - מלינה | תפיסת הגאון ר' אברהם גרודז'נסקי | המלינה סגורה | הפחד במלינה | תפיסת המלינה שלנו | גבורת נפשו של אחי רפאל | היציאה מהגטו | יחס 'מיוחד' ל'חשובי' הגטו

649	שריפת הגטו
שריפת הגטו מן הנשרפים בגטו קבורת הנשרפים נסיון קבורה לאחר חמישים שנה	
658	הניצולים מהגטו
ניצולי המלינות הצלתו של הגאון רבי מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל הפח נשבר והצדיק נמלט	
667	שבים אל הבית - לקובנה
הקשיים במגורים בליטא מליטא לפולין ומפולין לצרפת הצדיק רבי אברהם יצחק וינקלשטיין אחרי המלחמה	
674	חתימה

בהוקרה וברכה

לאחי יקר היקרים
אציל המידות ופאר המעשים

ר' דוב הי"ו

אשר פתח את ידו הרחבה בעין יפה
בהשתתפותו בהוצאת גם חלק זה לאור עולם

והציל את כל המשפחה בימי הזעם מספר פעמים
תוך מסירות נפש וסיכון חייו

יתן ה' שעוד ינובון בשיבה
באריכות ימים ושנים
בבריאות, אושר ושמחה כל הימים

נר זכרון

לעילוי נשמות בני היקר האהוב והבלתי נשכח
כביר המעש, איש חי ורב פעלים
לשמו ולזכרו תאווה נפש

הרה"ג ר' שרגא פייבל גיברלטר זצ"ל

שכולו היה שלהבת אש ולב למען התורה ולומדיה
מלא וגדוש בשמחת חיים אין סופית
יושב אהלים משחר נעוריו
גרים באורייתא תדירא
ומנשמת אפו החיה לרבים
לדמותה של שלהבת קודש

נלב"ע ו' תמוז תשס"ח

הקדמה

"שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" כשבידי הכרך השני מבין שלושת ספרי "יסור יסרני", אודה לה' בכל ליבי שהביאני לרגע הזה. ההדים הרבים והמשוב העצום שקיבלתי לאחר הוצאת ספרי הראשון המריצוני להוצאת הספר הזה, אשר בידי. יסור יסרני חלק ב' הינו שלב שני במסכת חיי, בו מתאר אני את אשר עברנו מאז תחילת המלחמה בגטו קובנה עד השלב הנורא במחנות בגרמניה.

מרגיש אני חובה מיוחדת להעלות את קורות הימים ההם. הגם שיצאו לאור ספרים רבים על החיים בגטו, אך בשונה מן הספרים שהוצאו, אין בספרי זה חבוייה מטרה של כתיבת אוטוביוגרפיה גרידא, אלא למען ידעו דור אחרון על מסרות נפש עצומה שחיו בה היהדות החרדית בגטו, למען יקראו ויפנימו הבנים, את ההשקפה הצרופה, ההכנעה המלאה לדעת גדולי ישראל בגטו, דקדוק ההלכה בכל צעד ושעל בקורות אותנו בימים ההם. בתור ילד ונער בגטו, העליתי על הכתב את תמצית דמי וחיי הדברים מדויקים כאילו חוויתי אותם היום. דומע ליבי ורותחות עיני כשאני נזכר במראה גדולי ישראל המובלים לעקידה.

יסור יסרני

בתוך חודשיים נרצחו, רוב יהדות ליטא והושארו כמה אלפים למילוי צרכיהם של הגרמנים ימ"ש. את הנשארים קיבצו בשלושה גטאות: גטו וילנא, גטו קובנא וגטו קטן בעיר שבלי. לא עברו חודשים ספורים וגם יהודי הגטאות הללו הומתו ונותרו בהם מעטים.

מכל יהדות ליטא המפוארת נותרו בחיים עד לשחרור ולהצלה כשני אחוז בלבד! 98 אחוז נרצחו במשך המלחמה במיתות נוראיות לפני הגטו, בגטו, ובמחנות האכזריות בגרמניה.

לשם השוואה, ההיסטוריונים כותבים, שמיהדות פולניה נותרו כתשעה אחוז ברחמי שמיים מרובים. אולם מיהדות ליטא נותרו רק כשני אחוזים בלבד.

יסוד יסרני

האיך ניתן להבין זאת? האם קיימת סיבה בנתונים העצובים הללו? האם גדולי ישראל התייחסו לסוגיה מבהילה זו?

בנוסף סבלה יהדות ליטא במיוחד. וכמו ששמעתי מהגאון הצדיק הרב אליהו דסלר זצ"ל בשיחתו הראשונה בישיבת מאה שערים בירושלים, שאמר שהעונש הגדול ביותר, המזעזע והקשה מכל שעבר על עם ישראל הוא לקיחת רוב גדולי הדור. העונש הרוחני באבדן תלמידי החכמים העצומים גדול יותר מן העונש הגופני האכזרי.

הנצליח בשכל אנוש להשיג את השאלה הכואבת הזו: מדוע יהדות ליטא שתתה את כוס התרעלה עד תומה יותר מכל יהדות העולם?

ליטא הייתה מקום תורה, עשיית מצוות וחסדים לעין שיעור, מסירות נפש בתכלית השלמות. מדוע קיבלה יהדות ליטא את המכה הגדולה ביותר?

תשובה לא נוכל לקבל על שאלה מהדהדת זו עד ביאת גואל צדק, אך שביבים של תשובה חלקית אביא בקצרה:

מורתי מיבנה, הצדקנית הרבנית מרת הדסה לוין ע"ה בספרה "בת-עמי" מביאה את השאלה הנ"ל, וכותבת שבזמן המלחמה בעת נידודיה שאלה את גדולי התורה את שאלה זו, והם ענו לה, שזה עונש מן השמיים כתביעה ליהדות החרדית, שלא נלחמו מלחמת חורמה במשכילים עוקרי התורה שהשתלטו על יהדות ליטא. כי אם היו נאבקים איתם בתחילה ביתר שאת כמו בארצות אירופה השונות, היו מונעים במעט את השפעתם ויתכן שהעונש היה נפחת.

ולמות לא נתנני

השאלה על שפתי מתחדדת ביתר שאת - מדוע דוקא משפחתי זכתה להינצל, להיבחר על ידי הקב"ה להימנות על שני האחוזים של הניצולים? במה זכינו להיותר בחיים עם שארית הפליטה? איזו זכות עמדה לנו להמשיך לעבוד את ד' בעולם הזה?

שאלה זו ניקרה במוחו של אבי יומם ולילה, והיה שואל אותה בקול לכל הסובבים אותו. בכל יום בגטו ובמחנות האיומים בגרמניה היה אבא הולך ושואל, הולך וחושב איך זכיתי אני וילדי לניסים כאלו?

אבא היה מביא, את דברי חז"ל, שאדם העובר ליד קיר נטוי או חרב וניצל - איבד את

הקדמה

כל זכויותיו. אבא היה אומר, נניח שהיו לי זכויות גדולות בתחילת המלחמה, אך לאחר ההצלה בפעם הראשונה, כבר איבדתי את כל זכויותי, ואם כן איך אזכה לרחמים ולניסים ביום הבא.

אגב, שמעתי בעניין זה מהגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א בשם החזו"א שכשאדם נכנס לסכנה כמו לחורבה וניצל הוא איבד את כל זכויותיו, אך אם הסכנה באה מאיליה וניצל - לא איבד את זכויותיו.

תשובות מועטות אוכל לומר.

לפני כל אקציה בגטו היו מגלים לאבא מן השמיים בחלום שעת צרה קרובה, למחרת היום היה אבא צם וכל היום עומד בתפילה, וכשאמא הצדקנית ע"ה הייתה רואה כן, הבינה מייד שחלום רע חלם אבא ושעת צרה היא ועמדה גם היא בצום ובתפילה. אבא היה עורך פדיון נפש לכל בני המשפחה ומחלק את הכסף לצדקה.

החיים - הקדש

זכות נוספת. אבא זצ"ל היה תלמיד חכם עצום בסדר גודל בלתי מצוי, ויחד עם זאת ידע להצניע את עצמו, אולם כשניצל מן המלחמה בניסים גלויים העמיד את עצמו לציבור מתוך מסירות נפש יומם וליל למען שמו יתברך.

לאחר המלחמה כשהגענו לאיטליה בדרך להעלותינו לארץ ישראל, באו ובקשו מאבא שיקבל עליו את עול הרבנות באיטליה (כמובן ללא תשלום) כדי שיורה להם את הדרך אשר ילכו בה, אבא עמד בפני דילמה קשה מאד, שהלא כל ימי ימיו היה בורח מכבוד הרבנות, ומעולם לא רצה להנות מכבוד התורה אשר למד, אולם את בקשה זו הפנו אליו בני ישיבות ותלמידי חכמים, התחננו שיקבל על עצמו את ההכרעות ההלכתיות הקשות בימים ההם. אז שמעתי את אבא אומר לעצמו, יתכן שניצלתי רק בשביל נטילת הרבנות באיטליה, ואם כן חובתי ליטול על עצמי את הרבנות. אולם התנה עם המבקשים שביום שיבוא אדם גדול בקיא בהלכה לאיטליה, מיד הוא פורש מן הרבנות. בספרי בחלק שלישי אפרט על כך יותר.

בזכות יוצאי חלצי

זכות נוספת שחשבת: הנביא אומר (ישעיהו פרק כ"ט, פסוק כ"ב) "כה תאמר לבית

יסוד יסרני

יעקב אשר פדה את אברהם מפרש רש"י: "מאור כשדים". שאברהם אבינו ניצל מ"אור כשדים" בזכות יעקב ובניו. מבהיל לחשוב שאברהם אבינו, שמסר נפשו על קידוש ה', לא זכה להינצל **אלא** בזכות יעקב ובניו.

כך חושב ומרגיש אנוכי בכל יום, שמלבד זכות אבותי, צדיקי עולם בתורה וביראה, עמדה לי זכות יוצאי חלצי, העמלים בתורה וביראת ד', זכיתי בחסדי שמיים גדולים להינצל מן התופת. בסייעתא דשמיא זכיתי לאשה יקרה מרת רחל תחי' בת הרב ישראל זכריה שטרן זצ"ל. ולבנות עמה בית בכרם ה'.

זכינו יחד לגדל בנים וחתנים חכמים ונבונים: בני בכורי הרב אריה משה שליט"א, שזכה עם רעייתו מרת שושנה תחי' לבנים וחתנים תלמידי חכמים כולם אוהבי ד' באמת. ובני הרב שרגא פייבל זצ"ל, שנלקח מעמנו באיבו ביום ו' בתמוז תשס"ט, וזכה באשה חשובה כל כך מרת דבורה תחי', המגדלת את נכדינו, ילדיה במסירות לאהבת תורה וליראת שמים. ירד דודי לגנו ללקוט שושנים, ולקח את בני הרב שרגא זצ"ל, שהעניק את כל כוחו ומאודו למען הרבות עובדי ד'. ברמת השרון הקים שתי ישיבות, לימד תלמידים ועסק כל ימיו בחסד. ושימש בקודש אצל הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א.

חתני האהובים עלי כבנים: הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מגיד שיעור בישיבה הגדולה "אור ישראל" בפתח תקווה, מרביץ תורה ומזכה הרבים בכל כוחו בשיעוריו ובדרשותיו, וזכה עם בתי מרת פרומה תחי' לבנין וחתנין רבנן. אודה לו בכל ליבי שמסר נפשו להוצאת ספר זה. עזר וייעץ לי בהבנתו הרבה מאד בהוצאת ספרי.

לחתני הגאון רבי משה פרג שליט"א, מגיד שיעור מעולה בישיבת "בינת חיים", תלמיד חכם עצום, שקוע בתורה הקדושה יומם וליל. וזכה עם בתי מרת מרים תחי' לדור ישרים מבורכים תלמידי חכמים מופלגים. והודאה רבה על עזרתו ועצתו בהגהת הספר.

לנכדי היקר לי, עדיו לגאון ולתפארת, הרב ישראל גולדברג שליט"א שעזר לי ביותר בהוצאת ספרי, בחכמתו ובינתו הרבה ובכישרונותיו הברוכים. שאלמלא הוא לא היה ספרי יוצא לאור. יבורך ביחד עם רעייתו תחי' מן השמים בכל מילי דמיטב.

וכן לנכדתי היקרה לי, כלילת המעלות, הגב' פסיה אנגל, שעזרה בעריכת הספר, עמלה כיד ה' הטובה עליה. וביד אמונה הדריכה וכיוונה בהוצאת הספר. ברכה מקרב ליבי שתזכה עם בעלה הרה"ג ר' שמואל שליט"א לרב נחת מכל יוצאי חלציהם.

אודה גם לנכדי היקר לי, האברך החשוב הרב יהודה גיברלטר שליט"א על עזרתו ועצתו בהגהת הספר.

טרם אצא מן ההקדמה אזכיר בערגה את אחי היקרים.

אחי הבכור הרב יוסף זצ"ל, שניצל מגיא ההריגה והיה כל זמן המלחמה בשוויץ וזכה להקים בארץ משפחה לתפארת עם אשתו מרת מלכה תחי', בנים נכדים ונינים עובדי ד'.

אחי האהוב לי במאוד ר' דוב הי"ו, שהיה לנו למשען ולעוגן הצלה בימי הגטו כפי שיותאר בספר זה בהרחבה - וזה רק מעט מזעיר. חייבים אני הורי ואחי לו את חיינו וחיי כל משפחותינו לעד! יבורך משמים על נדיבותו הגדולה בהוצאת ספרי זה. יתן ה' לו אורך ימים ושנים מתוך בריאות ושמחה.

אחי היקר ר' רפאל זצ"ל שנלקח מעמנו לא מכבר, אחי ובשרי עמו חוויתי את כל מאורעות השואה, תמיד היה כשמו כן הוא- מלאך מושיע, מביא רפואה ומרפא, נפש זכה, אצילה וענווה. היה לי למורה דרך לגבורה אמיתית, לטוב לב נדיר ולאמונה תמימה. נחמתי, שהקים עם אשתו מרת טובה תחי' בית לתפארה, ילדים נכדים ונינים הולכים בדרך ה'.

בצאתי, בידיים רועדות ולב נמס אפרוש כפי לד' יתברך בקידה, הלל ותודה על החסד שגמלני בלא גבול להיותו אוד מוצל מאש התופת, להיות מאותם יחידי יחידים שניצלו מן הגיהנום הנורא, ועוד לזכות להקים בית בישראל ולראות בנים ובני בנים ההולכים בדרך ד', המפארים את עולם התורה. ואני תפילה לבורא עולם שלא יסור רחמיו וחסדיו מאתנו ומיוצאי חלצי שאזכה עם אשתי היקרה מרת רחל שתחי' לאריכות ימים ושנים לראות מהם גדולי תורה ויראה ונזכה לנבואה "שמחנו כימות עיניתנו" ויתקיים דברי הנביא באחרית הימים "הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום".

החותם בשברון לב ומצפה לישועה

אלול תשע"ג

יצחק אלחנן גיברלטר

יסוד יסרני

התודה והברכה לאותם אלו שפתחו בפנינו את אוצרותיהם ושבו את ספרי ח"א וח"ב בתמונות ומסמכים מיוחדים.

ה"ה הרבנים החשובים. רבי אליהו אליעזר דסלר שליט"א. רבי דוד קמנצקי שליט"א. רבי משה זעירא שליט"א. רבי דוב אליאך שליט"א. רבי אהרן וגשל שליט"א. רבי אריה לופיאנסקי שליט"א. רבי שמעון יוסף מלר שליט"א. רבי בצלאל דבלצקי שליט"א

ולהרב אריאל צסטור שליט"א המקרב לבבות ישראל שבעיר קובנה לאביהם שבשמים, שהמציא לידינו תמונות עדכניות מעיר קובנה, ומארכיון עירית קובנה.

ולגב' נ' קנופף תחי', ולגב' ש' פירסט תחי'.

הודאה מיוחדת להרה"ג הנעלה ר' אהרן אילן שליט"א על עזרתו הגדולה ומסירותו העצומה להוצאת הספר.

ולארכיון 'יד ושם', וארכיון בית התפוצות על התמונות שצילם צבי קדושין בגטו קובנה.

מבוא

הרמב"ם פ"א בהלכות תענית (הלכה א-ג) כותב: "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הציבור, שנאמר: 'על הצר הצורר אתכם והרעתם בחצוצרות וגו'" ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו וידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם, ככתוב 'עונותיכם הטו...' וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם, אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם ארע לנו וצרה זו נקרה נקרית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות".

דברי הרמב"ם אלו, הם אשר דרבנו אותי לכתוב על הקורות אותנו, לזעוק את אשר ארע לנו על ידי הצר הצורר הנורא. הלא דורות רבים - לא היה להם כצרה הזאת, ואם נחריש ולא נתבונן ונספר לדור אחרון את אשר גרמנו בעוונותינו ואת אשר עשה לנו ה' יתברך - הרי זו דרך אכזריות, כפי שאומר הרמב"ם.

לכן, על אף הקושי לעורר מחדש מראות אשר הלב מייחל להשכיחם, עומדת החובה לזעוק ולהריע, להתבונן ולהתעמק, כדי שח"ו לא נהיה מההולכים בקרי. מי יתן ותהיה בסיפורי הזכות לעורר הלבבות ושנזכה לחסדי ה' בברכה וישועה לכלל ולפרט.

חובה נוספת ראיתי לספר לדור אחרון את אשר הרעו לנו חיות האדם הנאצים ימ"ש כשלוחי המקום: לראות ולהתבונן כעדות ה' נאמנה מחכימת פתי איך מתקיים דבר ה' יתברך בתורה הקדושה. בפרשת האזינו - שירת הנצח המקפלת בתוכה את דברי ימי העולם עד הגאולה - בה מגלה התורה את צפונות העתיד ומעידה על אשר יתרחש בכל ימות עולם.

הרמב"ן בפירושו חותם את שירת האזינו ואלה דבריו: "והנה השירה הזאת אשר היא בנו לעד אמת ונאמן... אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יעשה בנו בתוכחות חימה. אבל לא ישבית זכרוננו וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה הגדולה והחזקה, ויכפר על חטאינו למען שמו. אם כן, השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין. וכן הזכירו

יסוד יסרני

בספרי "גדולה שירה זו שיש בה עכשיו, ושיש בא לשעבר, ויש בה לעתיד לבוא, ויש בה לעולם הזה, ויש בה לעולם הבא". ולזה רמז הכתוב שאמר "ויבוא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם", הזכיר "כל" להגיד שהיא כוללת כל העתידות למו. ומוסיף הרמב"ן: "ואילו היתה השירה הזאת מכתב מאחד החוזים בכוכבים שהגיד מראשית אחרית כן, היה ראוי להאמין בה מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה לא נפל דבר, ואף כי אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי אלוקים מפי נביאו הנאמן בכל ביתו, אשר לא היה לפניו ואחריו כמוהו עליו השלום".

ראיתי כחובה להעביר לדור הבא את אשר חזיתי בעיני - את המאורעות הנוראים, את חרון האף ואת קיום עדות ה' במלואה אחת מהם לא נעדרה. וכשם שרואים את קול ה' בהדר - כן ראינו את קול ה' בכח, קול ה' שובר ארזים. ככל שהזמן חולף כך רואה אני יותר ויותר את יד ה' בכל המקרים שקרו לעם ישראל בכלל, ולנו בפרט.

מרגיש אני שעלי להגיד ולספר לדור אחרון כצווי התורה "שאל אביך ויגדך זקנך ויאמרו לך" - להעביר את עדות ה' לבני משפחתי ולדור האחרון את קיום עדות ה' ככל הכתוב בתורה הקדושה. וכבר ראינו שכשם שכל היעודים הטובים התקיימו - יציאת מצרים, בנין המקדש וכו' - כן מתקיים העדות של חרון אף ה', להביא עלינו את כל הרעה הכתובה בספר זה.

ראשית דברי אפתח בכמה פסוקים בפרשת שירת האזינו - העדות אשר אירע לנו - ואוכל להוכיח איך התקיימו הדברים במלואם.

הסיבה הראשונה לחורבן הנורא היא: **"הם קנאוני בלא א-ל כעסוני בהבליהם"**.

כפי שכתבתי בספרי בחלק הראשון, התרחשה ירידה נוראה בעם ישראל, כאשר אחד מעיר ושנים ממשפחה נשארו דבוקים בה' יתברך, רבים נפלו שדודים בלא א-ל עד שבעירות שלימות כמעט שלא היה בנמצא בן תורה אחד, כך בליטא וכך בפולין בערים הגדולות וורשא ולודז', רובם הסירו מעליהם עול מלכות שמים ובמיוחד בגרמניה, עד שניבא מרן רבי מאיר שמחה זצ"ל על תקופה זו בספרו 'משך חכמה' בפרשת בחוקותי (כ"ו מ"ד): "מה יעשה חפץ האדם העשוי להתגדר ולחדש יבקר ברעיון כוזב, את אשר הנחילו אבותינו ישער חדשות, בשכוח מה היה לאומתו, בהתנודדו בים התלאות וכו'. והישראל בכלל ישכח מחצבתו, ויחשב לאזרח רענן יעזוב לימודי דתו, ללמוד לשונות לא לו, יליף ממקלקלתא ולא יליף מתקנתא, יחשוב כי ברלין היא ירושלים, וכמקלקלים שבהם עשיתם וכמתוקנים שבהם לא עשיתם **ואל תשמח ישראל אל גיל**

נעמים. אז יבוא רוח סועה וסער יעקור אותו מגזעו יניחיהו לגוי מרחוק אשר לא למד לשונו וכו'".

נבואתו הנוראה של רבי מאיר שמחה כעשרים שנה קודם השואה, כאשר כבר ראה את ברלין שממנה יצאה ההשכלה הארורה ו"יחפשו חדשות ויעזבו למודי דתו", אכן התקיימה, ואזי "יבוא רוח סועה וסער יעקור אותו מגזעו יניחיהו לגוי מרחוק אשר לא למד לשונו".

דברי ה'משך חכמה' מסתיימים בפסוק מן התוכחה בפרשת כי תבוא (כח' מט') "ישא ה' עליך גוי מרחוק כאשר ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע לשונו גוי עז פנים אשר לא ישא פנים לזקן ונער לא יחן".

ראינו בעיינינו איך מתקיים הפסוק כמשמעו. המהירות של בוא הגוי עז הפנים כאשר ידאה הנשר. הנאצים בשלושה ימים כבשו את כל ליטא ותוך ימים ספורים השמידו את רוב הצבא הרוסי מיליוני חיילים להריגה ולשבי "כאשר ידאה הנשר" (הסמל של הנאצים הוא נשר). ראינו איך מתקיים המשך הפסוק: "גוי עז פנים אשר לא ישא פנים לזקן". לת"ח ראשונה ואח"כ על הנערים...

כפי שכתבתי על הירידה הנוראה ברוחניות בדור השואה כאשר התקיים "**הם קנאוני בלא א-ל כעסוני בהבליהם**" ר"ל מיני הבלים שהיו בצעירי ישראל כאשר יהודים היו ראשי הקומוניסטים וכל דעות זרות שלא שער אבותינו, והמשכילים שרדפו באף ובחימה את תופסי התורה.

והוסיף דבר נורא עד כמה כעסוני בהבליהם, כאשר כבר הגיעו קלגסי הנאצים. והיינו בגטו אחרי השחיתות הנוראות שנשאר מתי מעט, אז הקימו הגרמנים בית משפט יהודי בתוך הגטו והחוק היחיד שהעבירו בסמכותם היה להתיר לכל העגונות להינשא בלא שום היתר הלכתי. להתיר עריות בפרהסיא. היו אלפי נשים כאלה וחקקו שכל אחת שתינשא תקבל חדר משותף וכו' רבינו ה"דבר אברהם" זעק ככרוכיה ולא שמעו לו. כך נסתם ונחתם הגולל על הגטו.

בדירתנו היה זוג כזה שחיו בלא היתר, ראיתי בזמן חיסול הגטו שהם עברו לגור בבית ליד השער של הגטו והגרמנים שרפו את ביתם והם נשרפו חיים באש הגדולה, ובליבי חשבתי אז על יד ה' שהיתה בם.

יסוד יסרני

ראינו איך מתקיים הפסוק: **"כי גוי אבד עצות ואין בהם תבונה לו חכמו יבינו זאת"** - אם קצת היו נעצרים לראות את יד ה' הנוראה. אך נשארנו בנים לא אמון בם, ובזה חתמו את גורל הגטו.

אכן התקיים בנו **"אני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם"**. על שתי אומות כותבת התורה: אחת נקריה **בלא עם**, והשניה - **גוי נבל**. ובארו הראשונים (הרמב"ן ועוד): **"בלא עם"** - זאת בבל בחורבן בית ראשון, אבל **"גוי נבל"** היא אדום, שהיא גוי, כלומר אומה מסודרת. בגמ' במגילה (ו.) אמרו על אדום וחזינו הדברים בבשרנו: **"אמר ר' יצחק: מאי דכתיב: 'אל תתן מאויי רשע זממו אל תפק ירמו סלה', אמר יעקב לפני הקב"ה אל תתן לעשו תאוות לבו זממו אל תפק זו גרממיה של אדום (היעב"ץ כותב "כמדומה שזה אשכנז" וכ"כ הגר"א) שאלמלי יוצאין מחריבין כל העולם כולו". רואים אנו בעינינו דברי הנביא וביאור חז"ל על גרממיה, שרק הוציא הקב"ה את זממם וכבר הורגים את כל העולם כולו, בגוי נבל הוא אדום.**

איך מתקיים: **"איכה ירדוף אחד אלף"** - בזמן קצר ביותר הושמדו מיליוני חיילי רוסיה וליטא. הגרמנים השתלטו על כל ליטא במהירות, התקבלו ע"י הליטאים הרשעים בפרחים ומיד התחילו הפוגרומים הנוראיים ע"י הליטאים בהדרגה מלאכי החבלה אנשי הס.ס. והגסטאפו.

בקרובי אקדש

תחילת זממם וחרון אפם היה על גדולי ישראל. בשבוע הראשון ערכו פוגרום בסלבודקה והרגו ביום אחד כתשע מאות קדושים גדולי ישראל, ובראשם את רבה של סלבודקה, הק' רבי זלמן אוסובסקי זצ"ל הי"ד. הרוצחים האכזרים חתכו את ראשו והניחו אותו בחלון ברחוב הראשי כדי שכולם יראו. אחרי שבועיים תפסו בסלבודקה שלוש מאות איש מגדולי וצדיקי ישראל, ובראשם את קדוש ה' רבי אלחנן וסרמן הי"ד, ועברו עם כל הקדושים דרך קובנה. בעיניי ראיתי את רבי אלחנן וכל הקדושים מובלים לפורט השביעי. חזינו במו עינינו בחורבן בית המקדש - קדושי עליון.

והגוי הנבל באכזריותו הרבה הרג ולא חמל על זקן ואיש שיבה. שמענו בגטו על אחד מרבני הערים הגדולות של ליטא, אחד מגדולי הדור (אשר לכבודו לא אכתוב את שמו) שנקשר לסוס, ורצו ברחובות העיר עד שנפח את נשמתו. הכומר של אותה עיר חתך את ראשו והכניס בו מקל של מטאטא, וכך צעד ברחובות העיר לקול תשואות תושבי

העיר. עוד יודע אני על אחד מגדולי ראשי הישיבות בליטא שקברו אותו הרשעים בעודו בחיים. כמה חרון אף היה בעולם - **"לא יחון נער וזקן"**.

ונראה לי שהגורם לכך שכילו זעמם וחמתם בגדולי ישראל בתחילת המלחמה הוא גמרא מפורשת בבבא קמא (ס' ע"א) שכך היא הנהגה משמים, "אמר ר"ש בר נחמני א"ר יונתן אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם, ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחילה. שנאמר כי תצא אש... ונאכל גדיש". ושני טעמים נאמרו על מיתתם של צדיקים קודם שאר ישראל, אחד שלא יראו ברעה העתידה לבוא, ועוד שהריגתם תכפר מעט להשיב חרון האף הנורא.

וכידוע, בדבריו האחרונים של קדוש ה' רבי דניאל מובשוביץ זצ"ל לפני קדושי קלם בטרם הוצאתם להורג, הביא את מאמר חז"ל על עשרה הרוגי מלכות שטהר רבי ישמעאל עצמו לדעת על מה זאת, ואמרו לו משמים - קבלו עליכם דין שמים, שאם לא אהפוך העולם למים. וביאר, שבזמן הוצאתם להורג בצורה כ"כ אכזרית של עשרה הרוגי מלכות כיפרו על כל העולם כולו, המשקל של עשרה הרוגי מלכות הוא כנגד כל העולם כולו. כך מיתת הצדיקים והקדושים להשיב מעט מחרון האף הנורא. (כידוע, כאשר נפטר חתנו של הח"ח, שאלה אשתו של הח"ח את הח"ח - הרי צדיק היה, ונענתה שאם לא היה הוא נפטר היו צריכים למות חצי העולם).

הרי ראינו את יד ה': **"כי חציי אכלה בם חיצו כלים והם לא כלים"** - באיזה ניסים ונפלאות השאירו מעט מכל יהודי ליטא. כידוע, ההחלטה של הנאצים בגרמניה היתה לרצוח מיד את כל יהודי ליטא ולהפוך את ליטא ליועדן ריין (נקי מיהודים). הם רצו שמדינת ליטא תהא דוגמא לשיטה איך אפשר תוך זמן קצר לרצוח את העם היהודי, ואכן בצעו את זממם ובמהירות גדולה ביותר רצחו את רוב רובם של יהודי ליטא בכל הערים והכפרים. נשארו יהודים רק בשלוש ערים גדולות וגם בהן תכננו לרצוח את כולם באופן מיידי, אבל מן השמים רחמו עליהם. הנאצים הבחינו שכל התעשייה בליטא נעצרה משום שהיהודים היו המפעילים העיקריים של התעשייה, וכך בחסדי ה' הפסיקו את הרצח של כל יהודי ליטא, ואח"כ בנו גם כמה שדות תעופה באזור כך ש"חצי כלו והם לא כלו". אין ספק כי בזכות אותם קדושים וטהורים צדיקי עולם שנעקדו באכזריות על קידוש ה' זכינו אנו לחיים.

"מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרירי ושוין בהמות אשלח בם עם חמת זוחלי עפר" - כל הפרושים של פסוק זה התקיימו בנו במלואם. **"מזי הרעב"** - אלו נפוחי הכפן שבכל פינה, כפי שאתאר בספר. **"קטב מרירי"** שהוא גז כימי כפי שפירש המלבי"ם (תהלים

פרק צ"א פסו' ו'). **"ושן בהמות"** - הכלבים שהיו נושכים והורגים עם **"חמת זוחלי עפר"** - א"א לתאר את גודל הצרה שנגרמה מכינים ומכל מיני חיות וארס נחש שהמיתו בלא גבול.

"מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה... גם בחור בתולה יונק עם איש שיבה" - החרב רדפה אותנו בכל מקום: בבתים, בעבודה ובשאר המקומות בהם היינו. היינו הולכים בגטו ליד בית קברות ומקנאים במתים שזכו לקבורה ולמות על מיטתם שהרי מי יודע איזו מיתה מצפה לנו.

ידענו כולנו שבלי רחמי שמים - לא ישאר חס ושלוש אף אחד בחיים. חיינו חיי שעה, בהרגשה של 'בבוקר מי יתן ערב ובערב מי יתן בוקר'. כל יום ויום התגברו הצרות, בבוקר בקשנו מבורא עולם חיים עד הלילה ויותר מזה לא העזנו לבקש. זוכרני שאחי ר' רפאל ז"ל התפלל בקול באקציה הגדולה לבורא עולם שיזכה לראות בלילה את הכוכבים שברא, ובבוקר את אור החמה. בקשת הצלה היתה נראית חוצפה כלפי שמיא. איך אפשר לבקש כ"כ הרבה, הרי לפנינו רבבות נשחטים ונטבחים בכל מיני מיתות אכזריות, מדוע אני אזכה להיות אחר מהם?! הילדים היו נראים כזקנים מרב פחד - **"מחדרים אימה"**. וכך כל השירה כולה ענתה בנו לעד. היד רועדת לכתוב את אשר ארע לנו.

"כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אוזלת יד ואפס עצור ועזוב" - בזמן שידין ה' עמו בייסורים נוראיים, על אף החוטאים והחטאים הרבים רואה בורא העולם כי יש עוד כאלה שהם עבדיו ועל ידם יתנחם.

ראינו בתקופה זו את גדלותם הענקית של עבדי ה' יתברך, שכל שיגם ומחשבתם היתה רק בתורה וביראת שמים. בכל מאודם חשבו איך להציל את שארית הפליטה ובתוך ים הצרות לנהוג רק על פי התורה הקדושה.

ראשי הגסטאפו ימ"ש שהיו ממונים על ההשמדה, חפשו דרך איך להעלים מהשרידים את ההרג הנוראי כדי שיוכלו לגמור את מלאכתם בלא שתהיה התנגדות, ולהמשיך לרצוח ולרצוח ולהשאיר רק את המינימום ההכרחי להם. הגו רעיון - לקחת אישיות גדולה שכולם מעריצים ומאמינים בה ולמנות אותה מטעמים וע"י כך להמשיך את מעשיהם הנוראים. הם פנו לרבנו רשכבה"ג ה'דבר אברהם', רבה של קובנה זצ"ל, שיהיה הוא ראש הגטו מטעם הגרמנים. ה'דבר אברהם' אמר להם שמכיוון שהוא אחרי ניתוח קשה והוא אדם חולה מאד, אינו יכול לקבל על עצמו את המשרה, ואז דרשו

ממנו להקים ועד של יהודים. רבנו בחר משכילים מיוצאי גרמניה שידעו את שיחם ושיגם של הגרמנים, אבל הגרמנים דרשו גם רב ואישיות בכירה. רבנו מינה בכוונה תחילה רבנים שאינם בעלי שיעור קומה, באומרו שבודאי יהיו להם ניסיונות קשים וח"ו יצא מכך חילול ה' אם לא יעמדו בגבורה לקדש שם שמים. אכן כל הנבחרים היו אנשים בעלי מידות טובות מיוחדות. פעם אחת דרשו הגרמנים שלושים איש בגטו שאוולי בליטא כדי לתלותם למען ישמעו ויראו, ואז כל שלושים ראשי הגטו באו לגרמנים ואמרו שאם רוצים הם שלושים איש שיקחו אותם בעצמם, ובאמת חזרו בהם הגרמנים מכוונתם, כל מחשבות עבדי ה' היה להציל.

וכך הבינו גדולי ישראל די בכל אתר. בוילנא, ראשי הגסטאפו פנו אל דודי הגאון רבי חיים מאיר גורדון הי"ד שהיה מגדולי רבני וילנא, ובקשו ממנו שהוא יקים את היודיין ראט משום שהם מכירים בגדלותו כרבה של וילנא. הוא לא הסכים בשום אופן כיוון שידע שכרוך בזה מסירה ודיני נפשות שיהיו על כתפיו. הוא נקרא למשרדי הגסטאפו להתייעצות ואזי רצחו אותו נפש, ולאחר כמה ימים רצחו את כל רבני וילנא ובתוכם את ה'מרחשת' הי"ד ואת העילוי הגדול רבי יעקב לזבניק שכל ליטא חרדה מגודל גאונו ונקרא בפי כל "העילוי מגלובוקי". כך ראו עבדי ה' במסירות נפש למען ה' יתברך ותורתו.

חיים במסירות נפש

כאשר ראו יראי ה' ועבדיו יתברך את חרון האף, את שערי תפילה כי ננעלו, באו בבקשה לגדולי ישראל לשמוע מה יעשה אדם בעת ההיא ויחיה. ופסק ה'דבר אברהם' את פסקו, שאותו השריש לנו אבא זצ"ל חזור ושנן: הדבר היחיד שיכול לעזור הוא קיום מצוות במסירות נפש. לקיים מצוות בין דאורייתא ובין מדרבנן עם כל החומרות, וזה יציל אותנו בתוך הכעס וחרון האף שבשמים. וקיום מצוות מתוך מסירות נפש יבקעו רקיעים הסגורים בברזל ונחושת. אך הוסיף תמיד: "מסירות נפש אבל לא איבוד נפש".

לסיום וסיכום ניתן לומר שזכינו לעבור את ימי האימה בניסים ובנפלאות. עברנו את הגהנום הנוראי וכל משפחתנו ניצלה חוץ מאמא הצדקנית ע"ה שאפרה מונח בקרמטוריום בשטוטהוף בגרמניה הי"ד. לא באנו אף פעם בטענות לבורא עולם, רק הרגשנו בתוך החרון האף את חסדי ה' שנותן לנו בכל פעם עוד רגעים של חיים.

שמעתי בשם הגאון רבי מאיר דב רובמן זצ"ל שאמר: אנו אומרים 'א-ל מלא רחמים'

- מלא על כל גדותיו רחמים, ואיך אפשר לומר זאת כאשר רואים אלפים ורבבות נשחטים ונהרגים?! אבל התשובה היא בצידה: 'שוכן מרומים' - כאשר מסתכלים מלמעלה במבט שמימי בראיית העתיד, מבט של נצח נצחים, ישנם דברים שלנו נראים כאכזריים, אך לאמיתו של דבר הם בבחינת "מלא רחמים". לדוגמא, כמו שהזכרנו, בתקופה שלפני השואה רבים מבני ישראל יצאו לתרבות רעה וה' ירחם. לכאורה נדחים הם מעל ה' ונכרתים בעוה"ז ובעוה"ב, והנה כתב בהגהות אשרי במסכת מו"ק והובא ברמ"א (יורה דעה סי' ש"מ סעי' ו') שאף המשתמד אם הרגו אותו בגלל שהוא יהודי - הרי הוא זוכה לעוה"ב. כמה אנשים זכו בשואה להיות חלקם בעוה"ב! כמה הטבה ו"מלא רחמים" יש בזה כאשר כל חיי העוה"ז הם כאין וכאפס לעומת הטוב האמיתי בעוה"ב ומיליוני הנספים זוכים לחיי נצח!

ואסיים בתפילתו של דניאל שנאמרה לאחר חורבן ביהמ"ק, כשראה דניאל את החורבן כחסד ורחמים מאת ה' יתברך, וביקש על העתיד על הקמת המקדש:

"ואתפללה לה' אלוקי ואתודה ואמרה אנא ה' הא-ל הגדול הגיבור שומר הברית והחסד לאוהביו ושומרי מצוותיו. חטאנו, עוינו, הרשענו ומרדנו וסרנו ממצוותיך וממשפטיך וגו'. לך ה' הצדקה ולנו בושות הפנים כיום הזה לאיש יהודה וליושבי ירושלים ולכל ישראל הקרבים וגו' לה' אלוקי הרחמים והסליחות כי מרדנו בו וגו' ויקם את דברו אשר דיבר עלינו ועל שפטינו אשר שפטנו להביא עלינו רעה גדולה אשר לא נעשתה תחת כל השמים כאשר נעשתה בירושלים וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלוקינו על כל מעשיו אשר עשה ולא שמענו בקולו, ועתה ה' אלוקינו אשר הוצאת את עמך מארץ מצרים ביד חזקה ותעש לך שם כהיום הזה חטאנו רשענו: ה' בכל צדקותיך ישב נא אפק וחמתך מעריך ירושלים הר קודשך וגו'. ועתה שמע קולנו אל תפילת עבדיך ואל תחנונונו והאר פניך על מקדשיך השמם למען ה'. ה' שמעה, ה' סלחה, ה' הקשיבה ועשה, אל תאחר למענך אלקי, כי שמך נקרא על עירך ועל עמך".

"הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך מעולם קיוונו לך".